

L'EDUCACIÓ: DE LES NECESSITATS DEL SEGLE XX ALS NOUS REPTES ACTUALS

Del desconcert a la revolució

SALVADOR CARDÚS I ROS / Sociòleg i escriptor

AVUI, 19 de juny del 2009

Em sembla clar que l'actual malestar escolar no és conseqüència de cap incompetència notòria ni de cap voluntat malèvola. ¿Qui seria tan estúpid de voler que el sistema escolar no funcionés a satisfacció de la societat que se n'ha de servir, dels professionals que hi comprometen la seva vida laboral i dels alumnes que s'hi juguen el futur? No: les tensions que estem vivint neixen de les veritables dificultats que comporta haver-se d'incorporar, tothom en la seva mesura, a un canvi radical de cultura escolar. I es tracta d'un canvi tan gran com el que es va viure els anys seixanta i setanta, quan l'escola catalana va trencar amb la trista tradició d'una educació franquista autoritària que havia acabat amagant les seva feblesa pedagògica amb una enorme sobrecàrrega d'ideologia. Un perill, per cert, en el qual pot caure l'escola actual, obsessionada com està amb la sonsònia de la "crisi de valors". La gran diferència és que, en aquells temps, l'optimisme social i polític davant de la promesa d'un nou règim democràtic donava embranzida als generosos reformadors que estaven disposats a deixar-hi la pell, mentre els representants de l'antic règim es quedaven sense arguments per resistir-se al canvi. Ara, la "revolució" s'ha de fer en una situació de desànim social generalitzat, plena de desconfiances mútues entre els diversos agents i amb un immobilisme resistent que es fa fort emparat en la seva suposada representació d'un progrés que ja no és el d'aquest món.

NO ÉS ESTRANY, DONCS, QUE TOTES les aproximacions al fet educatiu arribin tenyides d'un desassossec generalment exagerat que il·lustra perfectament la incertesa del moment. Ara mateix, les primeres dades de la prova d'avaluació de sisè curs de primària han estat llegides amb un catastrofisme que em sembla fora de lloc. No he aconseguit trobar referències de cap estudi que em permetés comparar-les amb resultats escolars anteriors. Però si em refio de la meva memòria, una quarta part de suspensos, no em sembla una xifra estranya. No dic raonable, dic que no és estranya. A la meva escola, de la quarantena d'alumnes a classe, només una vintena vam superar la prova d'ingrés al batxillerat, a onze o dotze anys, i els altres van seguir fent allò que se'n deia comerç. I això que, anar a aquella escola ja representava una selecció prèvia. Quines eren, doncs, les xifres dels qui no superàvem els primers cursos del batxillerat elemental fa quaranta anys o dels nivells corresponents en fa vint? No pretenc restar gravetat als resultats del nou indicador. Només dic que en lloc d'obsedir-nos en el percentatge de nivells baixos, hauríem de celebrar la possibilitat de disposar d'un instrument més, ni el millor ni l'únic esclat, per reflexionar sobre algunes de les capacitats del sistema. I, abans d'anatemitzar-lo, estudiem-lo a fons i millorem-lo per a noves edicions. Precisament, aprendre a avaluar el sistema forma part d'un d'aquests canvis revolucionaris als quals encara ens resistim.

ESTIC PLENAMENT CONVENÇUT QUE l'actual sistema educatiu era el que necessitàvem als anys setanta i vuitanta. O, si més no, que era el que es corresponia amb les demandes socials i amb les propostes pedagògiques innovadores del moment. Però als noranta va començar a donar mostres d'obsolescència. I, tot i que el "desconcert" ja era visible fa deu anys, no ha estat fins a finals de la primera dècada del nou segle que el malestar no ha esclatat amb tota la seva força. Ara les expectatives socials sobre

l'escola no es corresponen amb els objectius que els equips docents han considerat prioritaris fins fa poc. No voldria ser sarcàstic, i amb el mal humor que circula sé que els temps no són propicis per a les ironies. Però, per resumir-ho amb una caricatura, diria que mentre uns han educat amb l'objectiu de fer ciutadans feliços, ara resulta que PISA, o el departament, examinen de català, castellà i matemàtica!

DE FET, TOTS ELS AGENTS EDUCATIUS s'han mogut de lloc. Aquí i a gairebé tot el món. L'aparició de les noves tecnologies de la informació i la comunicació ho han trasbalsat tot. Les noves exigències del mercat de treball han desbaratat els horaris i el paper de les famílies en l'educació dels hàbits bàsics de les nenes i nens. De manera que no és cap sorpresa que els professors de secundària, en l'altre estudi d'aquesta setmana, hagin de dedicar una part notable del temps a qüestions de disciplina. Així mateix, el perfil del nou docent té poc a veure amb el mestre vocacional de fa quaranta o cinquanta anys. I en aquest pla cal situar la revisió de la concordança entre el que se'ls ensenya a les facultats de ciències de l'educació, el que n'esperen els centres docents, el que els exigirà l'administració i allò que la societat, finalment, esperarà d'aquesta enorme maquinària formativa que és l'escola. En altres països s'ha estudiat a fons la desafecció laboral del mestre. Aquí, però, a causa de les millores de les condicions laborals, dels creixements demogràfics i d'alguns errors que han forçat a un creixement insensat de plantilles, encara estem a la primera fase del problema, en la qual tothom es veu amb cor de fer de mestre. És a punt d'arribar el temps de la desafecció dels millors...

NO DIC RES QUE NO SE SÀPIGA I QUE d'altres no hagin analitzat molt millor que jo. Però vull subratllar que si no es té consciència de la

radicalitat del procés de canvi que vivim, si no s'aconsegueix implicar-hi positivament els qui l'haurien de liderar intel·lectualment i moralment, si la resistència que es disfressa de progressista no queda desautoritzada, el procés serà més lent i més dolorós. Per això seria tan d'agrair que els qui van liderar els canvis de fa quaranta o cinquanta anys fossin els primers a entendre que aquests nous temps demanen, en termes evangèlics, ordres nous per al nou vi. Ells que saben quan, com i què significa fer una revolució escolar, no tan sols no s'haurien de resistir als nous temps, sinó que els haurien d'acompanyar amb la seva autoritat moral.

NO ÉS LA NOVA SOCIETAT LA QUE s'acomodarà a l'antiga escola. I hi ha tantes coses valuoses de la revolució escolar dels anys seixanta i setanta que seria una pèrdua enorme no poder construir el nou edifici aprofitant les millors pedres de l'antic. L'estil irreverent del país fa pensar el pitjor, però la intel·ligència innovadora i crítica de la nostra tradició pedagògica encara dóna un marge notable de confiança per pensar que s'afegirà a la nova revolució pedagògica i que ajudarà a convertir en una gran esperança allò que ara només es viu com una insuportable molèstia.